

situacije i atmosferu vremena, portretira pojedine ličnosti, predočava opće raspoloženje i zakulisne zahvate i tako upozorava na složene procese povijesnog razvoja. Time, što je - bilo u zbirkama izvorne građe, bilo u svojim monografijama - objelodanio vrijednu i nezaobilaznu dokumentaciju, do koje bismo inače teško došli (posebno do one iz stranih arhiva), Krizman je upravo značajno zadužio hrvatsku historiografiju. No, njegovi radovi nisu samo građa. Oni u sebi sadrže bitna istraživačko-znanstvena svojstva i neosporno predstavljaju trajnu znanstvenu vrijednost. Brojne Krizmanove rasprave i knjige, obilno snabdjevene izvornim dokumentima, čine neophodno i sigurno polazište za svaku daljnju znanstvenu obradu. Po tim obilježjima svog znanstvenog opusa Krizman je zauzeo značajno mjesto u hrvatskoj historiografiji.

Hrvoje Matković

Dr. IVAN OČAK (Vrdnik, Srijem, 2.I.1920 - Zagreb, 24.III.1994)

U Zagrebu je na početku proljeća 1994. godine nenadano umro Ivan Očak. Njegov je životni put bio vrlo neobičan, a jedan je od rijetkih Hrvata, možda i jedini, koji je radio na Moskovskom državnom sveučilištu. Svakako je bio jedini povjesničar koji je tamo diplomirao (1953), završio postdiplomski studij (1958) i doktorirao (1972), te bio asistent i docent.

Očak je rođen u radničkoj obitelji, što je svakako bitno utjecalo na njegovo prihvaćanje marksističkih ideja. Završio je srednju obrtno-industrijsku školu u Zagrebu, a uz to je položio i dva razreda Trgovačke akademije. Kratko vrijeme radio je kao metalski radnik u Željezničkoj radionici u Zagrebu, a između 1941-45. sudjelovao je u antifašističkom pokretu otpora u Hrvatskoj. U jesen 1943. godine teško je ranjen, te se liječio u partizanskim bolnicama i u Italiji. Kratko vrijeme nakon oslobođenja radio je u Zagrebu, a od kolovoza do listopada 1945. godine bio je na dužnosti u Ministarstvu saobraćaja Demokratske Federativne Jugoslavije u Beogradu. Budući da mu se zdravstveno stanje pogoršalo, poslan je potkraj 1945. godine na liječenje u SSSR i tamo ostao gotovo punih 28 godina, sve do 1973. Od toga je tri godine proveo na liječenju - u bolničkom je krevetu dočekao i Rezoluciju Informbiroa.

Ne mogavši se vratiti u domovinu, Očak je počeo studirati na Historijskom fakultetu MGU i diplomirao 1953. godine. Već u zrelim godinama, bio je vrlo ozbiljan i marljiv student, a zbog postignutih odličnih rezultata ostao je na trogodišnjem postdiplomskom studiju (aspiranturi). Godine 1958. obranio je kandidatsku disertaciju Učastije jugoslavijan u borbe za pobjedu sovjetskoj vlasti u Rossii (1917-1921) i ostao raditi na Katedri za povijest Južnih i Zapadnih Slavena na istom fakultetu. Osim kolegija iz južnoslavenske povijesti i iz područja svojih znanstvenih istraživanja, Očak je između 1963-72. godine predavao i arhivistiku i arheografiju, a predavao je i na Filološkom fakultetu i Fakultetu novinarstva. Doktorirao je 1971. godine disertacijom Borba jugoslavskih internacionalistov za ideje oktjabrja u Jugoslavii 1918-1921.

U rujnu 1972. godine Očak je uhapšen i isključen sa sveučilišta ("zbog lošeg vladanja"), a već sljedeće godine nije mu preostalo ništa drugo nego da se vrati u Jugoslaviju. Nastanio se u svome Zagrebu i punih osam godina preživljavao baveći se publicističkim i znanstvenim radom bez stalnog mjesta zaposlenja. Tek 1980. godine dobio je posao znanstvenog savjetnika u Zavodu za hrvatsku povijest. Tamo je radio do odlaska u mirovinu 1990. godine i nakon umirovljenja rukovodio je znanstvenim projektom "Međunarodni odnosi Hrvatske u XX. stoljeću". Od 1988. godine predavao je arhivistiku na Filozofskom fakultetu u Zagrebu.

Očakov znanstveni rad bio je izuzetno plodan. Napisao je i objavio 20 knjiga i više od 200 članaka i recenzija. Od samog početka objavljivao je i brojne izvorce za povijest južnoslavensko-ruskih/sovjetskih odnosa u XIX. i XX. stoljeću. Imao je prednost pred drugim hrvatskim i jugoslavenskim povjesničarima da kao sovjetski povjesničar istražuje po arhivima koji su potonjima bili teško dostupni ili uopće nisu bili dostupni.

Njegovi znanstveni radovi mogu se grupirati u nekoliko tema: istraživao je veze među južnoslavenskim i ruskim revolucionarima na prijelazu iz XIX. u XX. stoljeće, sudbinu sudionika Oktobarske revolucije iz Jugoslavije, kao i sudbinu jugoslavenskih građana u radničkom i komunističkom pokretu u međuratnom razdoblju (posebno se osvrćući na brojne nestale u staljinskim čistkama), biografije nekih heroja antifašističke borbe u Jugoslaviji (Marko Orešković, Rade Končar, Pavle Gregorić). Pisao je i o Miroslavu Krležu i njegovu odnosu s Josipom Brozom Titom i s Komunističkom partijom Jugoslavije.

Posljednja Očakova knjiga Hrvatsko-ruske veze (Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb 1993) možda je najvažnije njegovo djelo. Ta je knjiga tematski podijeljena u dva dijela: u prvome su dane biografije i značajni trenuci iz povijesti hrvatsko-ruskih veza do prvoga svjetskog rata, a u drugom je, osim jednog teksta, riječ o sudbinama komunista i ljevičarski orijentiranih Hrvata u socijalističkoj Rusiji, odnosno SSSR-u. Profesor je obećavao u budućnosti nastaviti rad na problematici hrvatsko-ruskih veza, ali će taj posao umjesto njega morati obaviti netko drugi.

Profesor Očak je volio razgovarati s mladima i prenositi im svoja bogata iskustva i znanja. Upoznao sam ga dolazeći kao postdiplomand i kasnije asistent, u Zavod za hrvatsku povijest. Poslije sam ga slušao studirajući dva semestra arhivistiku - za nas nekolicinu studenata profesor se trudio kao za pedeset, možda i više. Prvo što nam je kazao bilo je: "Dragi kolege, postoji jedna bolest. Neizlječiva je, ali se na sreću od nje ne umire. To je arhivska bolest", te je potom iscrpno objašnjavao kako se od te bolesti razbolijeva i kako se najbolje liječi. A najbolje se liječi radom! Profesor je od svojih mladih dana bio neizlječivo bolestan, na žalost i u stvarnosti - zbog ranjavanja je ostao bez lijeve ruke, od "arhivske bolesti" i stalno je, do konca života istraživao, prebirao po dokumentima. Kad sam ga posljednji put posjetio, nekoliko dana prije smrti, bio je istina pomalo umoran, ali je iz njega izbijala njegova silna energija. Okružen desecima kutija građe o Andriji Hebrangu, pričao mi je kako ta građa nedvojbeno svjedoči o Hebrangovoj povezanosti sa SSSR-om, te kako će izabrani dijelovi građe koji su trebali biti objavljeni u ljeto 1994., to i pokazati. A obećavao je i monografiju o Hebrangu.

I ne samo to. Očak se mjesecima prije smrti trudio da dobije financijska sredstava za odlazak u Moskvu i rad u arhivima. Bio je svjestan da u vrijeme kad je tamo živio i radio nije, unatoč svome položaju i početnoj podobnosti, vidio ni izdaleka sve što tamošnji arhivi skrivaju. Stoga je namjeravao iskoristiti relativno otopljanje političke klime i veće slobode za rad u ruskim arhivima, te svoje veze i poznanstva iz mladosti. Kad je uspio izboriti novčanu pomoć za istraživanje, sustigala ga je jedna druga bolest, iznenadna i konačna. Profesor Očak umro je tiho kako je godinama i živio.

Damir Agičić

H I S T O R I J S K I
Z B O R N I K

IZDAVAČ: Društvo za hrvatsku povjesnicu

REDAKCIJSKI ODBOR

Mirjana GROSS, Zagreb

Ivan KAMPUŠ, Zagreb

Tomislav RAUKAR, Zagreb

Petar STRČIĆ, Zagreb

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK

Ivan KAMPUŠ

TAJNIK REDAKCIJE

Ivica PRLENDER

LEKTOR

Branko ERDELJAC

Adresa uredništva:

Društvo za hrvatsku povjesnicu

Zagreb, Odsjek za povijest, Filozofski fakultet

Ul. Đure Salaja 3

Narudžbe šaljite na navedenu adresu

Cijena ovog broja iznosi 100 kuna

Izdanje časopisa sufinancira

Ministarstvo znanosti i tehnologije Republike Hrvatske

Slog i prijelom na kompjutoru: DENONA, Pergošćeva 8 – Zagreb

Tisak: KRATIS, Vrapčanska 15 – Zagreb, svibanj 1995.

Uvez: GRAFOUVEZ, HBZ 41 – Velika Gorica